The First Telugu Bi-weekly in Andhra Desa. The only Telugu Newspaper for H. E. H The Nizam's Dominions

గోలకొండపత్రిక

ప్రతి సోమ, గురువారములు ప్రకటింపబడును

హైదరాబాదు, (దక్కన్.)

సం॥ చందా రూ ౭-౦-౦
అర్థ " " ౩-౧౨-౦
విడి ప్రతిక ౦-౧-౪

GOLKONDA PATRIKA

HYDERABAD, (Dn) MONDAY 13-11-33

ఒక వారము లోపల [illegible] ప్రతిక కోరినచో [illegible] వెలకు పంపబడు [illegible]

సంపుటము ౭ } శా. శ. ౧౮౫౫ శ్రీముఖనామ సం॥ కార్తీక బ॥౧౧ సోమవారము ౬-౨-౧౩౪౩ ఫ { సంచిక ౫౨

ఆరోగ్యసాధనములు

(యస్. రామకృష్ణశాస్త్రి, ఎల్. ఎమ్. ఎస్. డి. టి. యం.)

మనము [illegible] యీ శరీర [illegible] నిర్మింపబడినదో యించుక గ్రహించుట యుక్తము.

శరీర మస్థి పంజరముచేతను, కండరములచేతను, రక్తనాళములచేతను, నరములచేతను నిర్మింపబడినది. ఇంతియే కాక పైనుండి చర్మావరణము కలిగియున్నది. [illegible] అలంకరింపబడినది. [illegible] పంజరము [illegible] ముఖ్యావయవములను రక్షించుటకు [illegible] యేర్పరచబడియున్నది.

ఇట్టి [illegible] శరీరము [illegible] యభివృద్ధి మార్గములో యించుక గమనింతము.

ఆరోగ్య సాధనములు [illegible] శరీరపోషణమునకై [illegible] వివరించెదను.

వాయువు, సూర్యరశ్మి:—ఇవి భగవంతుని సృష్టియందు అందరకు ఉచితముగా నొసంగబడినవి. ఈ యమూల్యములను మనము ఉచితముగా పొందగలిగి [illegible] సద్వినియోగము చేయలేక [illegible] వ్యాధులపాలగుచున్నాము. స్వచ్ఛమైన వాయువును పీల్చుటచేతను, సూర్యరశ్మి [illegible] చేతను, నఖశిఖ పర్యంతరము ప్రవహించుచున్న రక్తము దేహమునకు పుష్టి కలుగజేయును. అనుకూలముగ సాధ్యమైనంతవరకు శుద్ధవాయువును పీల్చుచుండవలయును. మరియు [illegible] అధమపక్షము [illegible] పడుకొను గదులలో శుద్ధవాయువు ప్రవేశించునట్లు గవాక్షములను తెరచియుంచుట మంచిది. గాలిలేనిచో మనము బ్రతుకలేము.

నీరు:—ఇదికూడ పైదానివలె ఉచితముగ నొసంగబడినది. [illegible] ప్రతిదినము చూచుచున్నారము గత్తెర, మశూచి, చలిజ్వరము, [illegible] మొదలగు వ్యాధులు నీటివలననే కలుగుచున్నవి. ప్రతిదినము మనము త్రాగుటకు ఉపయోగించు నీటిని [illegible] కాచి వడపోసి త్రాగినచో అనేక వ్యాధులనుండి విముక్తి పొందినవారమగుదుము.

ఆహారము:—భోజనము తలంపునకు వచ్చినప్పుడెల్ల భుజింపరాదు. వేళ ప్రకారము పుచ్చుకొనుట ఉత్తమము. ప్రతిదినము కొద్దికొద్దిగా [illegible] దినమునకు నాలుగుపర్యాయములు భుజింపవచ్చును. ఎప్పుడును జీర్ణకోశము నిండుగా నుండరాదు. అట్లుచేసినచో మిక్కిలి త్వరగా ఆహారము జీర్ణము కాదు. అందుచేత దేహమునకు బలము కలుగదు. ఆహారము ముఖ్యముగా నానావిధముల సమ్మేళనము కావలయును. [illegible] వస్తువులు పిండిపదార్థములు మరియు [illegible]. [illegible] వస్తువులు దేహమునందు [illegible] చిట్టచివరకు నష్టము కలుగజేయుచున్నవి. కనుక [illegible]. ఇట్టి యితరవస్తువులుకూడ దేహమునకు సహాయపడుచున్నవి. అందుచేతనే శరీరము యెల్లప్పుడు ఉష్ణముగానుండును.

శరీర మభివృద్ధిపరచవలయును. ఆరోగ్యముగా నుండగోరినవారు [illegible] వస్తువులు పుష్కలముగా నుండు ఆహారమును భుజింపవలెను, శాకములు పక్వముగా నుండవలయును. [illegible] నిమ్మళముగా నుండవలయును. భుజించిన జీర్ణమగువరకు [illegible] రాదు.

ఇక శరీరసాధన, దానియొక్క యుపయోగములను వచించెదను.

వ్యాయామము పలుతెరంగులు. దేహపరిశ్రమను వ్యాయామ మనబడును. సాము, కసరత్, విలువిద్య మున్నగునవి వ్యాయామములు. మనదేశములో ప్రాచీనకాలమున యిట్టి వ్యాయామములను అనేకులు మిక్కుటముగా నభ్యసించుచుండెడివారు; ముఖ్యముగ క్షత్రియులు మరియు వారి [illegible] నేర్చుకొనుచుండెడివారు. స్త్రీలుకూడ రణరంగమునందు పగవారిని వెడలగొట్టి యుద్ధముచేసి రాజ్యము నిలువబెట్టినట్లు చరిత్రలయందు మనము వినుచున్నారము. హిందూదేశమున ఆంగ్లేయ ప్రభుత్వము స్థాపన కాకముందు [illegible] ప్రసిద్ధికెక్కినవారుండిరి. ఇప్పుడన్నచో పాశ్చాత్య దేశపు ఆటలను అనుసరించుటచే ఇవి యడుగంటిపోయినవి.

ఈత:—మనదేశములో [illegible] మిక్కిలి ప్రసిద్ధము. [illegible] దినచర్యలలో నొకటియైయున్నది. ఇట్టి దేహపరిశ్రమ మిక్కిలి లాభకరము. ఈదుటవలన సర్వాంగములకు బలము కలుగును. దినమున కొకసారైనను సరిగా నభ్యసించిన యెడల దేహమునకు ఆరోగ్యము కలుగజేయును. వ్యాయామము చేయునప్పుడు [illegible] ఉష్ణము ఉద్భవించును. ఆ ఉష్ణముచే కండరములలో నున్న కొన్ని వస్తువులు మారును. ఆ ఉష్ణము 33.౮౦ డిగ్రీలవరకు హెచ్చినప్పుడు కండరములు గట్టిగానగును. ఈవిధముగా కండరము మారుటచే దానికి సంబంధించిన రక్తనాళములు [illegible].

అందుచే చర్మముకూడ రక్తముపొంది నిగనిగలాడును. ఆకారణమున శరీరమభివృద్ధియగును, ఆరోగ్యము కలుగును. మరియు దృఢకాయుడగును.

ఇట్టి వ్యాయామమునకు [illegible] ప్రాణాయామము [illegible] ఇంద్రియనిగ్రహము, ఇవి లేనియెడల వ్యాయామము [illegible] గృహస్థాశ్రమము [illegible] కనుక [illegible] శరీరారోగ్యాభివృద్ధికి [illegible] తెలియుచున్నది.

[illegible] సంకల్పశక్తి [illegible] సంకల్పశక్తి [illegible] మన పెద్దలు [illegible]

వ్యాయామములు [illegible] శరీరము [illegible] చెమట [illegible] వస్తువులు [illegible].

చెమట [illegible] విషవాయువు [illegible] గనుక [illegible] స్నానము [illegible] ముఖ్యకరము.

స్నానము:—[illegible] దేహమునకు [illegible] ఉపయోగించుటయే కాని [illegible].

[illegible] స్నానము చేయుట [illegible] స్నానము చేసిన [illegible] శరీరము [illegible] చెమటకారుచు [illegible] విశ్రాంతిపొంది చల్లనినీట స్నానము చేయుట మంచిది. శరీరమంతయు [illegible] రాచి [illegible] వేడినీటితో [illegible] మొదలగువ్యాధులు రాకుండ జేయును. భోజనానంతరము స్నానము చేయరాదు. అట్లు చేయదలచినచో [illegible] చేయవలయును. భోజనము చేయగానే స్నానము చేసినయెడల అన్నము జీర్ణముచేయు రక్తము చర్మమునకు వచ్చును. కనుక ఆహారము [illegible] స్నానము భుజించుటకు అరగంట పూర్వమే చేయుట మంచిది. నోటివలనను దంతముల వలనను అనేక రోగములు కలుగుచున్నవి. కనుక [illegible] తో పలుమారు శుభ్రపరచుము.

విశ్రాంతి — దినమంతయు కష్టపడిన దేహము రాత్రివిశ్రాంతి పొందవలసినదే. మనకు ప్రతిదినము రాత్రిపూట 8—9 గంటలు నిద్రపోయినచో పగలంతయు వ్యయమైపోయిన బలము తిరిగి చేయును. వృద్ధులకన్న బాలకులకు ఎక్కువ నిద్ర అవసరము. బిడ్డ వాడు శారీరకముగాను పెరుగుచుండును. ఆరుమాసముల వయసు శిశువు దాదాపు ఇరువది గంటలవరకు నిద్రించుట మంచిది. నిద్రించుటకు పనికివచ్చు మంచములు దోమలు జొచ్చిరాని వస్త్రముతో కప్పబడియుండవలెను. అందువలన దేహమునకు విశ్రాంతి కలుగును. రాత్రి గదిగవాక్షములు తెరచియుండవలెను. మెదడుపరుండి శిరము ఉత్తరముగా నుండవలెను. గంటలకుమించి కొంచెము ఎక్కువ సేపు నిద్రపోయినచో మనస్సునకు ఉత్సాహము కలుగజేయును. మరియు క్షేమారోగ్యము కలుగును.

బట్టలు.—మనుజులు పరిశుభ్రముగానుంచుట ఆరోగ్యములో ప్రథమ కర్తవ్యము. చినిగిన గుడ్డనయినను శుభ్రముగా నుంచుకొనవలయును. అందువలన దేహమునకు ఆరోగ్యము కలుగును. మరియు నితరులును ఇష్టపడుచుందురు.

చిన్నలనుండి పెద్దలవరకును బట్టలు శరీరమునకు వదులుగాను నుండుట మంచిది. అట్లుండినచో వాయువు సులభముగా చర్మమునకు తగిలి దేహమునుండి వెడలిన చెమటను యావత్తును పీల్చివేయును. కనుక మనుష్యుడు యెప్పుడు నొకేరీతి వస్త్రము కలిగియుండకను అవసరమైన గుడ్డలు వలంకార భూషణము గానుంచుకొనవలెను.

ఎట్టి దురభ్యాసమును కొని చేయకుడు. సారాయి నల్లమందు గంజాయి మున్నగు వస్తువుల నలవాటు కలిగినయెడల నరములయొక్కయు, దేహముయొక్కయు పటుత్వము తగ్గి ఆకాలమరణము ప్రాప్తించును. కొనవిట్టి చెడువస్తువుల యలవాటును చేయకుడు. సర్వదా మనస్సును తృప్తిగానుంచి చిరునవ్వు ముఖమునందు పొడగాంచిన ఆయుష్షు అభివృద్ధి చెందును.

ఆరోగ్యమే మహాభాగ్యము. వానిలాభము అనేకము లు కలవు. ముఖ్యముగా బలహీనతను నశింపజేయును. మదిమిని దూరముచేయును. వంశాభివృద్ధియగును. మరియు యిహసౌఖ్యము లొసగూర్చును. ఇట్టి యుత్కృష్టదేహమును వశింపజేయుట వ్యాయామో! జనకుని మాట యతి పూర్ణాంశ కొనసాగుచు తాతలనాటి వస్తువులనైనను మాయలేని హీనస్థితివచ్చుచు దేహము నశింపజేయుటయేగాక కల్పవృక్షమువంటి వంశములను తునుమాడించుట న్యాయమా! గాన శరీరారోగ్యాభివృద్ధికై పైనుదహరించిన సాధనముల కృషిచేసి ఫలములను బొందుడు.

పల్లెటూరి ప్రజలనివేదనము

యాదగిరిగుట్ట పాలనలో మార్పులు

దేవాలయమునకు చెల్లింపవలసినదానిలో తగ్గింపు

బి. హనుమంతరావుగారు పెద్దలసూచనల నంగీకరించుట

(ఒక విలేఖరి)

యాదగిరిపల్లెకు సమీపమందున్న సుప్రసిద్ధమగు గుట్టపైన చిరకాలమునుండి శ్రీ నృసింహస్వామివారు వెలసి భక్తులపాలిటి మందారవృక్షమై యున్నసంగతి అందరికి విదితమేకదా, అట్టిదేవాలయములో స్వామి కైంకర్యాదుల విషయమున యాత్రికులకు కొన్నికష్టములు కలుగుచున్నవనియు, అందుకు కారకులగు శ్రీయుత బీరకాయల హనుమంతరావుగారి వర్తనము బాగుగాలేదనియు కొందరు హైదరాబాదు నగరములోని ప్రసిద్ధ హిందూనాయకులగు శ్రీ వామననాయకగారికి వ్రాసికొనిరి. అంతట శ్రీ నాయకుగారు హైదరాబాదునకు శ్రీ బీరకాయల హనుమంతరావుగారిని రప్పించి వారితో సంప్రదింపగా కొంతవరకు ఫిర్యాదులను ఒప్పుకొని శ్రీనాయకుగారిని దేవాలయమునకువచ్చి స్థితిగతులను పరిశీలించవలసినదనియు, యాత్రికులకు ఉపయోగకరముగా నుండునట్టిమార్పులను శ్రీనాయకుగారి సూచనలప్రకారము చేయుటకు అభ్యంతరము లేదనియు చెప్పియుండిరి. తదనుసారము శ్రీ నాయకుగారును, శ్రీయుతులు బాలాప్రసాదు హైకోర్టువకీలు, మాడపాటి హనుమంతరావుగారు, సురవరము ప్రతాపరెడ్డి బి. ఏ. బి. ఎల్. గారును కేశవరావు హైకోర్టువకీలు, రాజాశ్రీనివాసరావు జాగీర్దారు ఇంకను పలువురు యువకులును మొత్తముమీద సుమారు ౨౦ మంది గతసోమవారమునాడు ఉదయమున ౧౧ గంటలవేళకు వచ్చిరి. స్వామివారి దర్శనమైన తరువాత శ్రీయుత బీరకాయల హనుమంతరావుగారితో చాలసేపు పెద్దలు మాట్లాడిరి. భోజనములు అయినతరువాత మరల సంప్రదింపులు జరిగినవి. ఈప్రకారము రాత్రి ౯ గంటలవరకు శ్రీయుత హనుమంతరావుగారితో సమాలోచించి కొన్నిఏర్పాటులు చేయబడినవి. వీనిలో ముఖ్యమైనది సేవలు, భోగములు, మొక్కుబడులు పర్వదినాల సందర్భములలో దేవాలయమునకు చెల్లించవలసిన పైకము చాలవిషయములలో తగ్గింపబడినది. గుట్టమీదఒకచోట దీపపుస్తంభము లేర్పరచి కందీళ్లుపెట్టించుట రెండవమార్పు. ఇంకను ఇతర ఏర్పాటులు కొన్నిచేయుటకు శ్రీహనుమంతరావుగారు అంగీకరించిరి. బహుశః వారముదినముల తరువాత దేవాలయ వ్యవహారముల పరిపాలన నిరంకుశముగాగాక నలుగురి సమాలోచనముతో జరుగునట్టి ఏర్పాటులు అగునని నమ్మబడుచున్నవి. శ్రీహనుమంతరావుగారు చాలశ్రద్ధతోను, సహనముతోను శ్రీ నాయకుగారితో ననుకూలించుచు కార్యక్రమమున పాల్గొనిరి. వచ్చినవారికి తగినమర్యాదలు సల్పిరి. సాయంత్రము ఆరుగంటలవేళ ఫోటో తీయబడెను. దేవాలయపు పూజారులగు శ్రీ సీతారామయ్యగారును వారిమిత్రులును ఆగంతులకు భోజనాది సత్కారములను బాగుగాచేసిరి. రాత్రి పదిగంటలవేళ నగరమునుండి వచ్చినవారు తిరిగివెళ్లిరి.

ఈవిషయము నగర వాస్తవ్యులగు యాదయ్యగారు చాల పట్టుదలతో ప్రయత్నములుసల్పి ఇట్టిమార్పులు చేయించుటకు కష్టపడి ప్రయాసలను సహించి పనిచేసిరి. వీరి యొక్కయు వీరి మిత్రులయొక్కయు ధైర్య స్థైర్యములను సత్కార్యోత్సాహమును ప్రశంసార్హములు.

మరియొకవార్త

(ఒక విలేఖరి)

భువనగిరి ౩-౨-౫౩ ఫ:—

భోనగిరి సమీపములో యాదగిరి గట్టుపయిన రా॥ బీరకాయల హనుమంతరావుగారు యేర్పాటులు దేవాలయము వద్ద మాచిన్నా లేక దేవాలయముసొత్తు అపహరింపబడుచున్నదని కొన్ని మహాజరునామాలు అయినవంచున మహారాజశ్రీ వామననాయకుగారు మహారాజశ్రీ మాడపాటి హనుమంతరావుగారు మహారాజశ్రీ బాలాప్రసాదు వకీలుసాబుగారు మహారాజశ్రీ సురవరం ప్రతాపరెడ్డి వకీలుగారు యింకా కొంతమంది మహాశయులు ౨ దై ౧౩౫౩ సోమవారము యాదగిరి గట్టుపయిన ఆలోచించగా కొన్ని అపచారములు నిజము తెలిసినందున అక్కడి యేర్పాటులు యిదివరకుండి పై కమేటీవారి నుంచి లెక్క మొదలగునవి వ్రాయగలవారలకు వేయుగుమాస్తను యేర్పాటుచేయించి ఆదేశాలు వెళ్లినారు యిదివరకుండియుంకో గట్టుపైన యాత్రు వచ్చులు నగానిక నగంచేసినారు యిదివరకుండి యాత్రికులకు వసతులు కలగయినా మంచిగా ఉంచగలరని ప్రార్థన

పంతులకు మంజూరిలేదు

ఖాస్గీపాఠశాలలకు మంజూరిలేదు

(ఒక విలేఖరి)

బలపాల: ౨౯-౧-౫౩:—

మహబూబాబాదు తాలూకాలోచేరిన బలపాలను గ్రామమందు నోకపర్యాయ పాఠశాలయున్నది. ఇందులోపిల్లలసంఖ్య (౭౦) మందివున్నారు. ఇపుడు ఒక్కడే పంతులు చెప్పుచున్నాడు. ఒక్కడు యింతమంది పిల్లలకు యెట్లుచెప్పగలడు? ఇందుగురించి రెండవ పంతులకొరకు కొర్రవాయి జరుగుచున్నది. ఇంతవరకు మంజూరిదొరకలేదు, అక్కడక్కడ ౩౦ మంది పిల్లలున్నచోట యిద్దరుపంతుళ్లు ౫౦ మందియున్నచోట ముగ్గురుపంతుళ్లు ఈగ్రామంలో యింతమంది పిల్లలున్నప్పటికి రెండవపంతులకు మంజూరియివ్వుటకు కష్టముగా నున్నది. కావున రియాయాలు యావన్మంది పటేలుపట్వారీలు బడియందు శ్రద్ధగలవారలు కొంట్టి ౨౫ జూను ౧౩౫౩ తారీఖున గ్రామములో కమిటిచేసి వొక్కపంతులవల్ల విద్యాభివృద్ధి జరగదని ఖానిగీలోన చేతముయిస్తు అతనికి సహాయము మి॥ రా॥ యస్ రాఘవయ్యఅనే అతనిని వదరుగారి క్రిందనుంచి యితనికి మంజూరినిమిత్తము జనాబు మోహిలుద్దీను సాహెబుగారివద్ద దరఖాస్తుపంపించియున్నారు. ఇంతవరకు యేమీహుకుమయినను దయచేయలేదు. భగవత్కృప యెట్లున్నదో తెలియదు.

ఈగ్రామమున బడిపిల్లలను పటేలు పట్వారీలు రియాయలు పరీక్షచేసి మంచిగా సవాలుజవాబు యివ్వనుచెప్పగా వారికి బహుమతి యివ్వవలయునని ౨౯ అజూరు ౧౩౫౩ నిశ్చయంచేసియుండిరి ఇంతలో మ॥ రా॥ పట్వారిగారి భార్యకు జబ్బుచేయుట వల్లను భువనగిరి నుంచి వైద్యుని తీసుకవచ్చి మందులు యిప్పించుచున్నను యింతవరకు యేమియు లేనందువలన పైతారీఖున పరీక్షను ఆపివేసి ౧ నవంబరు శుక్రవారముకొరకు నిర్ణయించబడినది.

యాదగిరికి తోడు
శ్రీ వీరభద్రస్వామి దేవాలయము

(ఒక విలేఖరి) కొత్తకొండ;

శ్రీస్వామివారి దేవాలయము కరీంనగరము జిల్లా హుజూరాబాదు తాలూకలోని కొత్తకొండ యనుచోట గలదు. ఈ దేవస్థానము తాలూక స్థలమునకు (౮) క్రోసుల దూరమున ఓరుగల్లు "హన్మకొండ" పట్టణమునకు (౧౨) క్రోసుల దూరమునను గల యొక సుప్రసిద్ధ పుణ్యక్షేత్రము. శిథిలావస్థలో నున్న ఇచ్చటి ఇతర దేవాలయములును కొన్ని సత్రములును కోటలును బురుజులును, పూర్వమిచ్చట నొక ముఖ్య పట్టణముగ నుండెడిదని చాటుచున్నది. శ్రీ స్వామివారి ఆలయము కూడ ఆ కాలమునాటిదనియు తోచును. ఇచ్చట ప్రతివత్సరము పుష్యమాసములో మకర సంక్రమణము నాడొక గొప్ప ఉత్సవము (జతరా) జరుగుచుండును. ఉత్సవమునకు వేనవేలు జనము గజాదివాహనములు, బండ్లు వచ్చుచుండును. ఇతర వేళలలో కూడ సదా స్వామివారి సన్నిధిలో రోగపీడితులును, గ్రహపీడితులును, నెలలకొలదిగా నుండి ఆరోగ్యమును బడయువారు దర్శనార్థమై వచ్చిపోవుచుండువారలును చాలగ నుందురు. శ్రీస్వామివారికి ఇయ్యి నాములు లేకున్నను భక్తులచే సమర్పింపబడుచున్న కానుకలు మొదలగువానివలన మొత్తము ప్రతి సంవత్సరము సుమారు ఆరువేలు మొదలుకొని పదివేల వరకు నికరము లాభపడును. ఇంత పెద్ద మొత్తము ప్రతివత్సరము స్వామివారిపేర సద్వినియోగమునకై ధర్మాసక్తులగు భక్తులచే నొసగబడుచున్నను అందు తగినంత ధర్మకార్యములకై యాత్రికుల సౌకర్యార్థమై వినియోగపడుటలేదు. శ్రీస్వామివారికి పూజారులు "తమ్మళ్ల వారు" వీరలు వంశతము వంతుల ప్రకారము తమ గ్రామములనుండి వచ్చి స్వామివారికి పూజాదికముల జరుపుచుందురు. ఈ పూజారులలో నొకనును సరిగా చదువు చెప్పుకొనినవారు కారు. విద్యావిహీనులును దేవస్థాన ఆచారవిధులను తెలియనివారును అగుటచే వీరలలో ఒకరిద్దరు పెద్దపూజారులు శ్రీ స్వామివారి ఆలయ ఆవరణలోని ఇండ్లలో నివసించుచు స్వామివారికి పూజాసేవల జరుపుచుందురు. స్వామివారి పూజారులకు, పూజారులకే కాదు దేవస్థాన మంత్రికి, కూడ చాపురాజు వేంకటరామారావుగారు (వీరిది సమీపమునగల వేలేరు గ్రామము) అం ముఖ్యన్న వీరికిపదవి సుమారు పది సంవత్సరముల క్రితమే లభించినది. వీరు అం ముఖ్యన్నతో శ్రీ స్వామివారుగల కొత్తకొండకు పట్వారీ "వతన్ దారు" కూడాను, వీరిదే సర్వాధికారము. ప్రభుత్వమువారు సుమారు పదిసంవత్సరముల క్రితము ఒకతడవనో రెండు తడవలో దేవాలయ రాబడిలో ఉత్సవసమయమందు కొద్ది సొమ్ము మాత్రము ఉత్సవ గడబిడలో పూజారులు ఎవరికి వేజెక్కనసొమ్ము వారు కొట్టివేయుచుందురని నాడుక సర్కారువారు స్వాధీనపరచుకొని ప్రస్తుత మప్పటికి ఇనుపపెట్టె తర్వాత సంకల్పపు ఉత్సవసమయములయందు విచ్చేసెడి సర్కారు ఉద్యోగులుండుటచేత రెండుభాగములు నొకటి పైయుంటికి సమీపమున నే ఆధికారుల ... [illegible] ... దేవాలయ ప్రాకారములు ఉత్సవసమయములందు ... [illegible] ... సర్కారువారు తీసుకొనిన ... [illegible]

పైకి రాయబడు ... [illegible] ... రావుగారు వసూలు వేయుచున్న రెండు సంవత్సరముల నుండి పట్టెదారులకు మక్త్యారము నేర్పరచుకొని వారిద్వారా కొంతకొంత నష్టపరిహారమును పొందుచూచి పట్వారి మక్త్యార్ దేవల్ రావుగారును పూజారులనుకలసి హుజూరాబాదు తహశీలులో నొక మొకద్దమా (తగలుబెట్యొక్కు) పెట్టినారు ఆపైనను వారి మక్త్యార్ పైనను మోసినారు యాత్రికుల సౌకర్యార్థమై నెట్టిశ్రద్ధ పూజారులకును రావుగారికినిగలదో ఒక్క విషయమును మాత్రమే చిత్రించిన చాలును మహాశయులందరికిని విదితమగును ఉత్సవ సమయములందు వేలబండ్లు వచ్చుచుండుటచే రెండుంటకు నీళ్ళకొఱకలయుచున్న రావుపగల వ్యవహారములకు బావులపైకు ఎగులజూరే ... ఆవశ్యకమునుబట్టి ఇంకను పెద్దమట్టుల తవ్వినచోగాని దొరకదు ఇతర యాత్రికులగతి బావుల పొంటల జాడపట్టుకొని పోవలసినదే నర్మకాలయాత్రికులస్వామివారి ఆవరణముల గోపురముల మొదలగువానివిషయమై వేరుగ చెప్ప నక్కరలేదు పూజారులును అం మక్త్యార్ రావుగారును దేవాలయమునకేమి ఇనాము లున్నవా, దేవాలయమునకు వచ్చెడి వేల రాబడిపైనను మాకే యధికారము కలదనియు వాదించుచుందురు కాని దేవాలయములు ఒక్కరిజాగీరులు కావు దేవాలయమునకు స్వామివారిపేర వచ్చు ఆదాయమంతయు వారిస్వంతఖర్చుల కుపయోగించు కొనుటకు పూజారులకును, రావుగారికిని నిజముగా విచారించినవారి మనసు బుగులుబుగులుకావు కానవారికట్టి విరళమకాధికారము ... కావున పలుకబడిన మతాభిమానులగు మహాశయులెల్లరు తమశ్రద్ధవహించి ప్రభుత్వసహాయముననుసరించి ఇట్టి అనాలోచనముల నాపివేసి దేవాలయ ఆదాయ వ్యయములను పరిశుద్ధమైన మార్గముల నడిపింప ప్రయత్నించెదరుగాక యని మనవి

పోలీసు అమీనుగారికి విందు
అధికారుల బదిలీలు

(స్వకీయ విలేఖరి)

యాచవరం; ౨౨ తేది.

శ్రీయుత పండిత్ రామన్న అమీనుగారు ఆలువాల్ నుండి నాందేడుజిల్లాకు బదిలీ అయిరి తాలూకు ... ఇంతకుముందు యీపదవినిపైన యిటువంటి వ్యాయామాలులు ప్రజాక్షేమాభిలాషులును యీగ్రామమును వచ్చియుండలేదు గ్రామాధికారులగు సన్నిధానం లక్ష్మీకాంతారావు మొకద్దం పట్వారి మహబూబుసాహెబుగారు మక్కపాటి వెంకయ్యగారు మొకద్దంకొత్వాలి నిర్మల రామిరెడ్డిమొకద్దం మాలీ మొదలయిన ప్రముఖులు జయజయధ్వానములు మిన్నుముట్ట అమీనుగారిని పుష్పమాలాలంకృతులంజేసి మహావైభవముగా వారినితోడ్కొనివచ్చి తగుభోజనసౌకర్యములు నియమించి విందొసంగిరి. ఈ ప్రదేశం ౧౦॥ ఊలవలెపోలీసు, ఇటీవలమహాశయులచే ప్రతి తాలూక ప్రతి స్టేషన్ వారలయందు విందుజరుగుచున్నవు. ఘన శ్రీ నిజాం ప్రభుత్వమువారి పరిపాలనకెంత కీర్తి దెచ్చునదోగదా.

యాచవరం

౯-౧- స్న ౧౩౪౩ ఫసలి మౌల్వీ ఖాజాఖాన్ ... సాహెబ్ మిర్యాలగూడెం తా॥ ముప్పవరం నాకవ నాశ్రనమున మౌల్వీ గులాం మొహియొద్దీన్ సా॥ గారు నియమింపబడిరి

హైదరాబాదు ముల్కీ ఉద్యమము

— శ్రీ [illegible]

(ఒక ముల్కీ)

ఈమధ్య పత్రికలలో హైదరాబాదు రాజ్యమునందు ముల్కీయుద్యమము అనబడుదానిని గూర్చి వ్రాయబడినది కావున నాకు తెలిసినంతవరకు ఈ ఉద్యమము నేడో కొంత వివరముగా తెల్పెదను.

పుట్టుక

౧౮౫౭ వ సంవత్సరములో గలభా ముగిసి కొద్ది శాంతికుదురుకొనిన పిమ్మట అప్పుడు హైదరాబాదు రాజ్యవిషయములకు నాయకుడుగానుండిన మొదటి సర్ సాలార్‌జంగ్ గారు రాజ్యాంగ యంత్రమునంతయు పడగొట్టి దానిస్థానమున క్రొత్త సంస్కరణములను ప్రవేశపెట్టుటకు ప్రారంభించెను. సంస్థానపు కాలమున పెద్దపెద్ద ఉద్యోగములను భర్తీచేయుటకు సమర్థులగు హైదరాబాదీయులు లేకుండుటవలన ఆయన అలీఘర్ కళాశాలను స్థాపించుటకై సర్ సయ్యద్ అహమద్‌ఖాన్‌గారి చుట్టును చేరియుండినవారిలో కొంతమందిని బయటినుండి పిలిపించెను.

ఎందుకు పిలిపించుట?

అట్లు చేయునప్పుడు ఈదిగుమతి తాత్కాలికమైన ఉపాయమాత్రమేయనియు భవిష్యత్కాలమందు దీనినిబట్టి ఉద్యోగులను నియమించుట జరుగదనియు అంగీకరింపబడెను. ఈవిధముగా దిగుమతి చేయబడినవారికి "మీ మీ ఉద్యోగకాలము ముగియులోపల స్థానికులగు సహాయోద్యోగులను గొప్పగొప్ప బాధ్యతలను వహింపగల్గి ఉద్యోగమునుండి విరమించుచున్న పైయధికారుల స్థానములను గ్రహింపనర్హతగలయంతటివారినిగా తయారుచేయవలసినది" అని చెప్పబడెను.

మంచి ఆచారము కాదు

అయితే హైదరాబాదు దురదృష్టమువలన సర్ సలార్‌జంగ్ గారి ఆశలు సత్యము కాలేదు. రాష్ట్రములోని తెలివిగలవారందరు ఒకరు వెనుకన తో అణచివేయబడుటయేగాక అంతకంతకు ఎక్కువమందిని బయటినుండి దిగుమతిచేయుటకై క్రొత్తక్రొత్త అవకాశములు కలుగజేయబడుచుండెను. ఇట్లు అది మొదలు కాళీ ఏర్పడినను ఏర్పడిన పెద్ద ఉద్యోగులకై రాష్ట్రము వెలుపల విచారించుట ఆచారమైనది.

నిస్సహాయము

ఇటువంటి పరిస్థితులను హైదరాబాదీయు లెంతకాలము ఓర్చియుండగలరు? ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయము స్థాపింపబడినవల్లను బయటిదేశములకుపోయి స్థానికులు ఉన్నతవిద్యను అభ్యసించుటకై స్కాలర్‌షిప్పు లిచ్చియు ఋణము లనిచ్చియు నిజాం ప్రభుత్వమువారు విద్యను ప్రోత్సహించుచు వచ్చినవల్లను ఇప్పుడు ఉన్నతవిద్యగల హైదరాబాదీయులు వేలకొలది మంది గలరు. రాష్ట్రసేవ విషయములో వారికిగల హక్కులు చులకనగా చూడబడుటవలన వారు ఆగ్రహము జెందియుండుటలో ప్రకృతివిరుద్ధమేదియు లేదు. ఇదియొక విషయము.

మానసికావేశము

హైదరాబాదీయుడు ఆరాష్ట్రముయొక్క క్షేమమును ఎంత శ్రద్ధలతో కాపాడునో అంత పట్టుదలతో హైదరాబాదీయుడు కానివాడు కాపాడజాలడని అందరి అభిప్రాయము. ఇందు దోషమేదియు లేదు. హైదరాబాదీయుడు ఆరాష్ట్ర ప్రభువునందు ఎంత భక్తి జూపునో ఆరాష్ట్రపు ప్రజలయెడ ఎంత దయను అనురాగమును జూపునో అంత ఇతరుడు చూపజాలడు.

మత సామరస్యము

ఇదియు హైదరాబాదు ప్రజాజీవిత విశేషమేమనగా హిందూముసల్మానుల పరస్పరానురాగము. రాష్ట్రము వెలుపలనుండి పెద్దమనుష్యులు హైదరాబాదులో ప్రవేశించి యిచటి విషయములతో జోక్యము కల్గించుకొని యుండనిచో- ఈమాటకు సందేహింపవలెను— ఆహిందూ ముసల్మానుల అనురాగము చెదిరియుండెడిది కాదు. హైదరాబాదులో ఒకప్పుడు హిందూ ముసల్మానులు పరస్పరానురాగవంతులై ఎంతో సంతోషముగా నుండిరి. ఇప్పుడు బ్రిటిషిండియానుండి వచ్చిన కొంతమంది ఉద్రేకవంతులగు ముసల్మానులయొక్కయు అవసరమునకే వచ్చిన మతాభివిశ్వాసులగు హిందూమహాసభ సంబంధులయొక్కయు మధ్య సంతోష వాతావరణము మాయమై అనుమానము, అపనమ్మకము అను మబ్బులు క్రమ్మినవి.

ధననష్టము

ఈ సమస్యకు సంబంధించిన ఆకాంక్షము ఒకటి గలదు. సంస్థానములోని ముఖ్యోద్యోగము లన్నియు హైదరాబాదీయులు కానివారి చేతులలో నుండుటవలన వారు చేయగలిగిన లాభములన్నియు (కంట్రాక్టులు, వ్యాపారపు గుత్తాలు, లైసెన్సులు, సామానుల సప్లయికి ఆర్డర్లు మొదలైనవి) బయటివారిచే అనుగ్రహింపబడినవి ఇప్పటికిని అనుగ్రహింపబడుచున్నవి. దీనివలన హైదరాబాదునుండి ధనము విశేషముగా వెలుపలికి ప్రవహించుచున్నది.

రాజకీయము

సర్కారీ ఉద్యోగములకో లేక యితరవిధముల ద్రవ్యార్జనకో హైదరాబాదుకు వచ్చువారు రాష్ట్రక్షేమమునకై యిచట స్థిరనివాస మేర్పర

విలేఖకులకు

జన్మదినోత్సవము. క్యాథూను, అలంపూరు తాలూకా [illegible] సంతకము లేనిదే ప్రచురింప బడలేదు. సంపాదకుడు.

గోలకొండ పత్రిక

శ్రీముఖనామ సం॥ కార్తీక శు॥ ౧౦

సోమవారము

దేవాసు గతి

అల్వారు మహారాజాగారు రాజ్యభ్రష్టులు చేయబడిన నాటినుండియు దేవాసుసంస్థానాధిపతి యొక్క స్థితిని గూర్చియు హృదయములకు ఆందోళన కలిగించు వదంతులు వ్యాపించుచునే యుండెను; అయినను పూర్వము అట్టివదంతులు వ్యాపించినపుడు ఖండనము కూడ లభించుచుండెను. దేవాసు సంస్థానముయొక్క ఆర్థిక పరిపాలనాయంత్రము భగ్నమైనట్లు అప్పటినుండియు తెలుపబడుచున్న విషయమే; కాని అప్పటిలో మహారాజాగారిని రాజ్యభ్రష్టులనుచేయు ఆలోచన యుండియా ప్రభుత్వమువారి మనసులో లేనట్లు మాటిమాటికి [illegible] చెప్పుచుండెను. [illegible] గమనించుచుండువారికి యిప్పుడు [illegible] యొక్క [illegible] ప్రతినిధి వుయుస్సేరిలో నున్న దేవాసుమహారాజాగారికి నవంబరు ౧౦వ తేదీలోగా సంస్థానము చేరవలసినదని వ్రాసినవార్త [illegible] కలిగింపజాలదు.

ఈ [illegible] గ్రహించినపిమ్మట దేవాసు మహారాజాగారు [illegible] గారికి పంపిన పొడుగాటి తంతితో ఎంత [illegible] యున్నదో ఇండియా ప్రభుత్వమువారు దానికై గావించిన సమాధాన ప్రకటనము అంత [illegible] సూచించుచున్నది. నేను సాధారణముగా స్వదేశసంస్థానముల [illegible] గౌరవము ఆంగ్లప్రభువుల దృష్టియందు ఏపాటిమాత్రముగ నున్నదో నిదర్శనముగా [illegible] పరిస్థితులింకను చాలినవి యుండజాలవు. అయినను సంస్థానాధిపతులకు తమపై [illegible] తేనుకు ప్రాపుగా [illegible] [illegible] నిస్సందేహము. ఈ సంవత్సరము న. తమ [illegible] ప్రజల [illegible] సంపాదించిన సు. సి. వి. సింగ్ ప్రభువుగారి [illegible] ప్రశంసింపజాలము.

దేవాసు మహారాజుగారి [illegible] పయిమాట, ఇండియా ప్రభుత్వమువారి ప్రకటన [illegible] చేయజాలకున్నది. [illegible] రెండిటిని [illegible] సూచించుచున్నవి. సంస్థానముయొక్క ఆర్థిక [illegible] మహారాజుగారు [illegible] సంస్థాన [illegible] భాగములను అమ్మివేసిరని ఇండియా ప్రభుత్వమువారి ప్రకటన చెప్పుచుండ దేవాసు మహారాజుగారి తంతి [illegible] భూములను [illegible] తమ

[illegible]న్నది. మహారాజాగారు సరిగా పరిశీలింపక పోవుటవలనను అలక్ష్యముగా నుండుటవలనను ఆర్థికస్థితి అంతకంతకు చెడిపోవుచుండినట్లు ఇండియా ప్రభుత్వప్రకటన చెప్పుచున్నది. దేవాసు మహారాజాగారు ఈ ఆర్థికనాశనమునకు కుటుంబవైషమ్యములను, [illegible] పరిష్కారము చేయు [illegible] రము, [illegible] కారణములుగా చేర్చినారు.

ఈరెండు ప్రకటనల విషయములు మాత్రము, సంస్థానములకు యిట్టి శోచనీయస్థితి ఎట్లు సంప్రాప్తమగునో సూచించునని మహారాజుగారి ప్రకటనవలననే స్పష్టమగుచున్నవి. మహారాజాగారు కుటుంబములో వివాహములు మొదలగువాటిని జరుపుటకు చేయబడిన ఋణమే తుదకు ముఖ్యకారణమైనట్లు అంగీకరించుచున్నారు. ప్రజానురాగాధారమై, ప్రజలకు బాధ్యతవహించు ప్రభుత్వపాలనములో ప్రభువుల సొంతఖర్చులు [illegible] మితిమీరగలవా?

మహారాజాగారు సంస్థానమును ఎందుకు వదలిపోయిరను విషయమున వారి స్వీయలేఖకంటె ఎక్కువ నమ్మదగినది మరియొకటి యుండజాలదు. పై చెప్పిన ప్రతికూల పరిస్థితులమధ్య మహారాజాగారికి తమ ప్రజలనుండిగాని దొరతనమునుండిగాని ఋణము గౌరవనమ్మకములను మరతులమై లభింపకుండుటయు ఇండియా ప్రభుత్వమువారు విచారణసంఘమును నొకదానిని నియమింపబోగా అది

తమ గౌరవమునకు భంగకరమనిదలచి మనస్సుచెడిగి మహారాజాగారు శాంతికొరకై [illegible] పోవుటయు—ఈవిషయములను ఇండియా దొరతనమువారి ప్రకటనయు మహారాజాగారి లేఖయు రెండునుకూడ అంగీకరించుచున్నవి. తాము చేసిన చర్యలవిషయమున విచారణ కమిటీని ఒకదానిని అంగీకరించుట ఏసంస్థానాధిపతికైనను పరువునకు లోపమనిపించక మానదు.

[illegible]న్నది ఈగడబిడ; ఇందులో ఆఖరుకు ఏమి తేలునోయని అందరును ఆతురముతో వేచియుండవచ్చును. నవంబరు ౧౦వ తేదీదాటినది. ఇప్పటికి ఏమి జరిగినదియు విశేషములు తెలియలేదు. బహుశః ఇండియా ప్రభుత్వమువారు తమ మాటను [illegible]కొనవచ్చును. మహారాజాగారు తాము పుయుస్సేరి వదలుటకు తగినస్థితిలో లేమని తెల్పినారు. నవంబరు ౧౦వ తేదీలోపల మహారాజాగారు రానిచో ఇండియా దొరతనమువారు సంస్థాన ప్రభుత్వమును వశము చేసికొనగలమని ఖండితముగా తెల్పినారు. వారివిషయమున రెండవమాటలేదు. దేవాసు సంస్థానమున్ను అల్వారు సంస్థానమార్గమున నడిగనుంచి ఒక కటువునక్రమ దిక వచ్చుట తప్పదు. మహారాజాగారు కోరినప్రకారముగానను ఇండియా దొరతనమువారు [illegible] యిచ్చినప్పుడును వారివద్దనుండి చూపింపగాని [illegible] తగినంత సంపదను [illegible] మాట [illegible] అంగీకరింపబడగలదా!

[illegible]

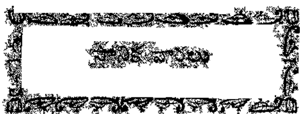
శ్రీ [illegible]

పట్టుపనితరగతి

[illegible] స్త్రీలకు.

[illegible]

సౌభాగ్యవతి [illegible]

నన్నయ్య వర్ధంతి

(ఒక విలేఖరి)

గతగురువారము (౨౧ నవంబరు) నాడు [illegible] నన్నయభట్టారకుని వర్ధంతి జయప్రదముగా జరుపబడినది. ... సుబ్బారావుగారు అధ్యక్షత వహించిరి.

ప్రథానోపన్యాసకులగు శ్రీయుత ... గారు సంస్కృత మహాభారతముతో నన్నయ రచియించిన యాంధ్రభారత భాగములను పోల్చి ... విమర్శపూర్వకముగ చర్చించిరి. ... ఆదికాలపు రాజకీయ సాంఘిక ... ఆంధ్రభారతమున చొప్పింపబడినవి ... నన్నయ ... ధర్మరాజును యువరాజు ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ప్రవేశించి ... నన్నయ ... మేలుకొనవలసిన ... సభ ముగిసెను.

అధ్యక్షులును, ఉపన్యాసకులకు కృతజ్ఞతావందనములు అర్పించిన పిమ్మట సభముగిసెను.

కాయస్థ యువజన సంఘము

ఆరవ సంవత్సరపు వార్షికోత్సవము

ఆదివారము ... [illegible] గారి అధ్యక్షతక్రింద ... సోమవారం సాయంత్రం ... లకు ... లో యున్న శ్రీ శ్రీ రాజా మహాబూబు కరణ్ బహద్దరుగారి దేవిడీలో జరుపుటకు నిశ్చయింపబడినది. సకాలమునకు దయచేయుదురని ప్రార్థన.

విధేయుడు,

... సహాయ

జనరల్ కార్యదర్శి

ఆఫ్ఘనురాజుగారు వధింపబడుట

రాజుగారి కుమారులు పట్టాభిషిక్తులగుట

నాదిర్ షా మహారాజుగారు ఒక రాజ్య ... తారీఖు మధ్యాహ్నము ... హత్యచేయబడిరి ... నాదిర్ షాగారి కుమారుడగు మహమ్మద్ జహీర్ షాగారికి ... దేశమంతయు ... దేశము శాంతముగా నున్నది.

శ్రీ శ్రీ నాదిర్ షా మహారాజు జహీర్ షాగారు ... సంవత్సరముల యువకుడు.

నాదిర్ షాగారు ... అమానుల్లాగారి ... రాజ్యము విడిచిన ... ప్రతినిధిగ నున్న నాదిర్ ఖానుగారు ... వచ్చి ౧౯౨౯ అక్టోబరు ౧౬వ తేదీన రాజ్యభారము వహించిరి.

అత్యద్భుత కుష్ఠరోగనివారిణి (రిజిస్టర్డు)

గుణములేదని ఋజువుచేయువారికి రు ౫౦౦ లు బహుమానము.

... కుష్ఠవ్యాధులు, ... ఎంతకాలము నుండి యున్నను ... నయముచేయును. ... బెంగాల్ ... ఆరోగ్యమును ... ౧౦ దినములలో మానును.

రతివిజయ మాత్రలు — ...

పూర్తి వివరములకు — రెడ్డి అండ్ కంపెనీ [రిజిష్టర్డు]

... వయా ... పేట, ... గోదావరి జిల్లా.

దీపావళి అమ్మకము తగ్గింపు ధరలు

ప్రతి రు ౧౦ లకు ... ఒక బహుమతి టిక్కెట్టు ఇవ్వబడును

బహుమతుల వివరము

౩౧ విలువగల వస్త్రములు బహుమతి ఇవ్వబడును

౧౫ అక్టోబరు నుండి ౧౫ నవంబరు వరకు

౧ సారబానరసు సాదా జరీచీర	౧౭ ...
౨ కలాబత్తు జరీచీర	౧౮ కోరా ...
౩ బనారసు జరీచీర	౧౯ ...
౪ ... జరీచీర	౨౦ ...
౫ ... జరీచీర	౨౧ ...
౬ ... జరీచీర	౨౨ ...
౭ కోయంబాని ... చీర	౨౩ ...
౮ ధూపఛాయ చీర	౨౪ ...
౯ ... చీర	౨౫ ...
౧౦ ...	౨౬ ...
౧౧ ...	౨౭ ...
౧౨ ...	౨౮ ...
౧౩ ...	౨౯ ...
౧౪ ...	౩౦ ...
౧౫ ...	౩౧ ...
౧౬ ...	

ఆర్. ఆర్. గోపాల్ బట్టల దుకాణము ... హైద్రాబాదు

తేదీ ... ౨౮

ఇట్లు ...

చుకొనరు మ ఘ వ నిజాం ప్రభువుగారి యొక్క సమాజ ప్రజలుగానైన మారరు వారు సంపాదించుచున్నదానిని సంస్థానములో పెట్టుబడియుంచరు అనేక సందర్భములలో వారు ముఖ్యముగా డబ్బుకొరకై హైదరాబాదునుండి ప్రతినెలకు తమతమ యిండ్లకు ముడుపులు చెల్లించి దారిపట్టలు ఇకంతయు సంస్థానముయొక్క మంచికి చాలా నాశకమైనది

ఇట్టి నాశకాకర్మము

హైదరాబాదు ధర్మముల నిచ్చుటలోను దానము చేయుటలోను చాలా ఉదారమైనదని అందరికి తెలిసినవిషయమే వీటని మంజూరిచేయు అధికారులందరు దైవమునై యుండుటచే రాష్ట్రము వెలుపలనుండు సంస్థలకును వ్యక్తులకును అపరిమితముగా దానధర్మములు లభించినవి ఇందువల్ల స్థానిక సంస్థలకు వ్యక్తులకును లభింపవలసిన సహాయము తరిగిపోయినది

నిర్మాణోద్యమము

చెప్పిన అంశము మనస్సున చక్కగా పట్టించవలెను ముల్కీయుద్యమమును ముఖ్యముగా చేరినది ఈ యుద్యమమునకు మూలాధారమేమనగా, హైదరాబాదు జనులు స్థిరముగ నేలయందు తేక అస్థిరజాతుల పక్షమువలెనుండి, తమ సేవచే తమ ప్రభువుయొక్కయు తమ సంస్థానమందలి దేశముయొక్కయు అభివృద్ధిని చేయుటకు తమకు స్వతస్సిద్ధమైన హక్కు కలిగియుండుట నాదించుటయే

కొన్ని ఉదాహరణలు

సంస్థాన సేవనయు గౌరవమున్న, సంస్థానమందలి అర్థిక సంపదలవలన పొందవలసిన లాభమును పొందు హక్కు, సంస్థాన పరిపాలనా పద్ధతిని నిర్ణయించు గౌరవమున్న తన సంస్థానమునకు ఏది మంచిది ఏది మంచిదికాదు అని చెప్పు గౌరవమున్న హైదరాబాదీయులకే చెందును అని ముల్కీయుద్యమముయొక్క మూలపరిభాష హైదరాబాదీయులు మహోన్నతులైన నిజాం ప్రభువుగారి ప్రజలైయుండిన దృష్ట్యా వలననె ఈహక్కులను కోరుటకు వేరొక ఆధారములేదు

శాసనబద్ధమైన ఉద్యమము

అసఫ్ జాహీ వంశ నాయకత్వమున 'వెస్టెడ్ ఇంటరెస్ట్' అనబడువారందరికిని (అనగా, గొప్ప వంశపువారు సంస్థానాధిపతులు, జాగీర్దారులు, జమీందార్లు, దేశ్ముఖులు మొదలగువారు) సలహా నిచ్చు విషయమున తగినస్థానము నిచ్చుచున్నది, ఏ ఒక్కజాతిగాని ఏ ఒక్క వర్గముగాని తక్కిన జాతులకంటెను వర్గములకంటెను ఎక్కువ అధికారమును పొందకుండుటకును ఏర్పాటుగల రాజ్యాంగమును శాసనబద్ధమైనదానిని స్థాపింపవలెనంచిరని ముల్కీయుద్యమప్రచారకుల విశ్వాసము కాబట్టి ఈయుద్యమోద్దేశ్యములను సాధించుటలో శాసనవిరుద్ధమైన పద్ధతులన్నియు వర్జింపబడినవి

ప్రాచీన సంప్రదాయ లక్షణము

హైదరాబాదు రాష్ట్రమందలి గొప్పవంశములవారును, సంస్థానాధిపతులును, జాగీర్దారును అట్టి యితరులును ప్రాచీన చరిత్ర గలవారు ఎవరెవరు గలరో వారందరును, యిప్పుడు తెలిసియో తెలియకో కొందరిచే ఆందోళనకు మూలభూతము లైన ..... కేంద్రములుగ భావింపబడుచున్నను వారు మంచిగా నుండుటను మంచిచేయుటకును ఎంతో గొప్పలవకాశములు గలవని ముల్కీయు ద్యమస్థులు నమ్ముచున్నారు. ఈచారిత్ర ప్రసిద్ధస్థలము, ఈహైదరాబాదు ప్రాచీన శోభాస్మారకములను గౌరవముతో కాపాడి వాటిని అన్నింటిని అన్ని మేలుచేయు సాధనములుగా నెప్పగచి తమ ప్రయత్నమువల్ల తమ ప్రభువుయొక్క గౌప్యతనము ను ప్రజాక్షేమ సంపత్తును కాపాడుట ఈ ఉద్యమోద్దేశ్యములలో నొకటి

హైదరాబాదు హైదరాబాదీయులకే

ఇన్ని మాటలేల ముల్కీయుద్యమము మన, వ నిజాం ప్రభువుగారియొక్క వివిధజాతుల ప్రజలమధ్య ప్రేమానురాగబంధములను దృఢము చేయుచు బయటివారు సంస్థానమందలి అర్థికసంపత్తును కాజేయుటనుగాని సంస్థానముయొక్క రాజకీయైక్యతకు గౌరవమునకు భంగము కలిగించుటనుగాని కొనసాగకుండ ఎదిరించి పోరాడగలదు "హైదరాబాదు రాజ్యము నిజాం ప్రభువుగారు మా ప్రభువు" అని ఈయుద్యమముయొక్క ఘోష

ఈ ఉద్యమముయొక్క ఉద్దేశ్యములును ఆదర్శములును ఇట్లుండుటవలన హైదరాబాదుయొక్కగాని హైదరాబాదు ప్రజలయొక్కగాని క్షేమమునుగోరు ఏవర్గమునను ఈయుద్యమ మును వ్యతిరేకించుచున్నవారో ఊహించుట కష్టము

విశాలమైన దృక్పథము

ఇంక చెప్పవలసినమాట హైదరాబాదులో ఈఉద్యమమును నడిపించువారు అది సరియైన శాసనవిరుద్ధముకాని మార్గములో నడచునట్లు గమనింపవలెను. మరియు ఎవరియెడగాని ద్వేషమును కల్గజేయుతనమును సూచించు మాటలను చెప్పకూడదు. పనిని చేయకూడదు ఉద్యమము హైదరాబాదీయులకు అనుకూలముగ నుండవలసినదేగాని ఇతరులకు విరుద్ధముగ నుండరాదు అప్పుడుగాని సంస్థానమునకు వెలుపలనుండు వారిలో వివేకవంతులు ఈ ఉద్యమమును మెచ్చుకొందురని తలచుటకు వీలులేదు.

నిజాంప్రభువుగారు దీర్ఘాయువు లగుదురుగాక!

హిందూధర్మశాస్త్రములో

అవసరమైన మార్పులు

శ్రీ... శర్మ

మార్పులేల కావలెను

మార్పు అవసరమని నిరూపించకనే, ఒకవేళ యుక్తియుక్తమైనను మార్పుకోనకుండిన నేమారోయని ప్రశ్నింపవచ్చును. అట్లు జేయకుండిన హిందువులు కొన్ని శతాబ్దములలో మాయమగుదురు. ఆస్ట్రేలియా యాదిమనివాసులవలె మాయమై పోయెదరు. పార్సీమతము నానాటికి క్షీణించుచున్నది. కేవలము పిం డ్ర దేశములో ఈ దేశమునుండిన కాలమునకే హిందూమతమునకు గ్రహణములు కలిగెను. బౌద్ధమతమొకటి దీనిని పూర్తిగా యొత్తివేయ ప్రయత్నించెను. అప్పుడే కొందరు మహానుభావులు—శంకరులవంటివారు—బౌద్ధమతములోని యుక్తమాంశములను గ్రహించి హిందూమత పునరుద్ధరణము గావించెను. అంతచేతనే కొన్ని శతాబ్దముల యనంతరము శంకరుల వాక్యములను సరిగ్రహించ కొందరు ప్రచ్ఛన్న బౌద్ధుడని సంభావించిరి. జైనమతముకూడ ప్రబలప్రతిస్పర్ధియయ్యెను. ఈ రెంటిని తప్పించుకొనినతోడనే మహమ్మదీయులు ప్రవేశించిరి. వారితో కొన్ని శతాబ్దములు పోరాడుచుండగనే యింగ్లీషులు యిచ్చట క్రైస్తవ మతమువారు, మిషనరీలు వచ్చిరి. హిందూ ముసల్మానుల సంఘర్షణలో నుద్భవించిరి. యహూదులుకూడ నప్పుడొకరు యిప్పుడొకరు వచ్చిచేరిరి. జైనబౌద్ధుల నిలువనీయలేదు. ఇన్ని మతముల వారును హిందువులను తమతమ మతములలో చేర్చుకొనుచున్నారు. అట్టి కొందరు—ఇప్పటికిని—కొందరు హిందువులు తమతమ మతములలో చేర్చుకొనిరి. ఈ చర్చ నాయీ ప్రకృతాంశమునకు అంతగా అవసరము లేదు.

నేటిధర్మశాస్త్రము

అసలు విషయము ప్రకృతము పర్యాలోచించుటయే. హిందువులకు యేర్పాటుచేసిన లా, న్యాయశాస్త్రమెట్టిది? హిందువులకు ధర్మశాస్త్రములేదు. మనుయాజ్ఞవల్క్యస్మృతులు, మన నిబంధనలను వ్యవహారమయూఖము, మితాక్షర, దాయభాగము వంటి నిబంధనలను వ్యవహారమయూఖము విన్నపము చేసిన గ్రంథములు ముఖ్యముగా వర్తించునని ఇంగ్లీషు కోర్టులు నిర్ణయించినవి. ఇవే ననుసరించుటలేదు, బ్రిటిషు ఇండియాకోర్టులు యొకేవిషయమును గురించి యొకటి తప్పు చెప్పినట్లు ఇంకొకటి చెప్పును. పైగా మరొకటి వచ్చును. హైకోర్టుల తీర్పులలో మార్పున్న ప్రభుత్వము శాస్త్రము ననుసరించి చేయుచున్నది. అంతటితో వ్యవహారము నిలువదు. (Factum valet) సిద్ధాంతము దీనికి ఉదాహరణము. "జరిగినదానికి శాస్త్రము లేదు"—ఇట్టి దాపుర మేపడి. ఈ సిద్ధాంతమేమనగా:

"వచనశతేనాపి వస్తునో న్యథాకరణశక్తిః" ఒకవిషయము ఆచారముచే స్థిరముకాగా దానికి విరుద్ధమైన మాట ప్రామాణ్యశాస్త్రములను తెచ్చివాదించినను అసిద్ధించిన యాచారమును అన్యథా చెప్పుటకు వీలుకాదు. విన్నయిట్టి విధము బ్రహ్మచేతను కాను. అవి విరుద్ధమైనది. ఈ సిద్ధాంతమునకు రమణీయమనే, ఇట్లుండ అనుకొని యాచారము శాస్త్రమునందు ఏర్పడినది. పెద్దలు చెప్పుచున్నారు. దత్తు తీసికొనవలెనన్న స్త్రీకిగాని కన్యకకుగాని భార్యకుగాని యగనదిగాని ఏ ఒక్కరికిగాని వివాహమైన దత్తు తీసికొనవలెను. నుదానువంతుల తీర్పుచేయుచున్నారు. ఇంకొకటిలో పెండ్లి చేయబడినవారు ఇంకొకరికి చెల్లవని దానినే ఇట్టివానికి సాయపడుచున్నది.

ఆచారము శాస్త్రము

కొత్తవ నేటిధర్మశాస్త్ర నిర్ణయములో బ్రిటిషు ఇండియా కోర్టువారు ఆచారమును ప్రధానముగా గ్రహించుచున్నారు. ఆచారము లేనప్పుడే శాసనము శాస్త్రము, శాసనము లేనప్పుడు ఆచారము విస్మరింపబడును. ఇంగ్లీషువారి ఏర్పాటుచేయువారు పెండ్లికొను అన్నయున్నది. ఆ సమస్య ఎంతని. వివాహము, వ్యాయాము విన్నవించినది. ఏ విధమైన సమస్యలకు వీలులేదు. వివాహములకు బహుభార్యా వివాహము నిషేధించి. వివాహమును ఏ విధముగా నిర్ణయించుచున్నది. ఏ కాలములోను ఎక్కువ ముఖ్యముగా ఏర్పడినవి. వివాహము ఎన్ని విధములుగా జరుగునో, బ్రిటిషు వారిచే ప్రచలితమైన చట్టములు.

వివాహము లాచారముచేతను చేసినచో శాస్త్రములతో తగవు ఎట్లో కారణాశాసనము. ఈ ప్రకారము నేటి ధర్మశాస్త్రములో మార్పులు కోవలయునన్న భగీరథప్రయత్నములు చేయవలసి వచ్చుచున్నది.

దీనిభావమేమి తిరుమలేశ?

మనలో కొన్ని సందర్భములలో చాల చిక్కులు కలుగుచున్నవి. అవి యాధిగా నాటుకొనిపోయిన యాచారముల కౌటిల్యము వలన సంభవించుచున్నవి. కొన్ని క్లిష్ట సమస్యలను సమాధానకై పాఠకులయెదుట పెట్టుదును.

౧ భర్త యిద్దరు ముగ్గురు—ప్రత్యేక పరిస్థితులలో నింకను హెచ్చుగను—భార్యలను—అందరు బ్రతికియుండగనే లేక ఒకరొకరు చచ్చినవెనుకనో చేసికొనిన మనలో తప్పులేదు. భార్యకతనేమి? నేటి మళయాళము లోవలె భర్తయుగనుండలి బహుభర్తలనొక్క స్త్రీ చేసికొనవచ్చునా? అట్లు వీలులేని పక్షమున భర్తయొక్క భార్యపై రెండవభార్యను వివాహమాడిన మొదటిభార్యకు అతనివదలి విడాకులను పుచ్చుకొని (Divorce తలాఖ్) రెండవభర్తనేల వివాహమాడ రాదు?

భార్యలు వ్యభిచరించిన—అందరికి కాకున్నను అనేక భర్తలకు ప్రపంచము తలక్రిందు నాడే ప్రళయము సంభవించినట్లగును. అట్టిభార్యను అతడు వదలిపెట్టును. లేదా హింసించును. లేదా యింకొకతెను చేసికొనును. భర్త వ్యభిచరించి స్త్రీలకు అక్కడ చెప్పవలె. మనపై స్త్రీ పాతివ్రత్యము నకు దక్కవలసిన దేనా? లేక స్త్రీ పురుషులందరివలె వెంటనే భర్తతో విడాకులు పుచ్చుకొనిన వేరొకరికి పెండ్లాడవచ్చునా?

౩ కొటికి కొన్నిపాటిని ౭౦-౮౦-౯౦ ఏండ్లవృద్ధుడు పదునారేండ్లకు పెండ్లిచేసికొన వచ్చునట. ఎందుకు అతనికిని నావడుటపనికి రాకుండునా?

ఒడలంత కొంకిపోయి కంపము పుట్టగా
గడియకు వేవేలు కంచముపెట్టగా
బడకయమ్ముర్చ చేతికి డేబియాడగా ... ..

ఇంతేకాని ఈ జరాజీర్ణదేహి ఏలకి కులాంతమునకు—

ఒకకొమారుని కనకున్న నోసియున్న
నో యెవ్వరిపై మనకేన మందలవలయు!

అతడు పిల్ల కాపురమునకు రాకమునుపే గంతుగొట్టి దానికి యావజ్జీవము మరల వివాహమాడనియని సతిగమనమును అంతయు వ్యభిచరించి భ్రూణహత్యచేసినను—ఎవ్వరికిని తెలియనీయక ఎట్లో పర్యాడునుకొని—వివాహము చేసికొనుమాట' ఘోరము మహాఘోరము' ప్రశాంతం మహాపాపం అర్ధజీవచ్ఛవములు వివాహమాడిన నేల శిక్షింపకూడదు,

౪ వివిధకులముల చేతులు విసుకవచ్చును (Shake hands) బుజములరాయవచ్చును వంగి సలాములు వేయవచ్చును. ప్రమతిస్థుడగు హరిజనుని జూచిన నేమన యజనయా జాచేనిఁ వారివర్ణవ్యత్యాసముల విరతుడు. నిక్కడు నిక్కడు విడిచి గద్దలలో పిల్లల అట్టివారిని మానవస్వత్వ దానాలో నిలిపించి యేల శిక్షింపకూడదు?

✶ ఆసవర్ణము (ఉదాహరణము ఒకరు బ్రాహ్మణులు ఒకరి పంచముకాలిది—ఇటీవల యిట్టిది మద్రాసు హైదరాబాదు నగరములలో జరిగినది కొన) వివాహము చేసికొనిన వారి సంతతి హక్కులెట్టివి? అట్టివారు సివిల్‌మ్యారేజి చట్టప్రకారముకాక వైదికాచారముగా నేల వివాహము చేసికొనరాదు?

౬ ఇతరమతస్థులు—ఒకప్పుడు హిందూమతము స్వధర్మమునుబట్టిపోయి యితరమతస్వీకారము నొనరించినవారు కారణములేక అనాదిగాని తమమతములందే యుండి యిప్పుడిష్టపడికొని హిందూమతస్వీకరణ మొనరించినవారి స్థానమెట్టిది—వారసత్వ హక్కు లుగా నుందురా యేమి?

౭ ఒక స్త్రీ యింట యిద్దరు అన్నదమ్ములుండి వారు వివాహితులు అయినతర్వాతనందొకడు సంతానము లేక చచ్చినాని వితంతువు బ్రతికినన్ని దినములు వానికై యేడ్వవలయునట. వానియాస్తికిమాత్రము హక్కురాలు కాదట! ఎందుకు? ఆమాదృష్టము కరణమేనట. యావజ్జీవహక్కు!

౮, పరాశరులవారు సెలవిచ్చినప్రకారము భర్త పెండ్లియాడినది మొదలు దూరదేశములకుపోయి బ్రతికివచ్చియు చచ్చినది ౭ ఏండ్లవరకు కూడ తెలియకపోవుటవలన భర్త నపుంసకుడైన, సన్యాసియైపోయిన స్త్రీకి మరల పెండ్లిచేసికొను హక్కేల యుండరాదు?

౯ కొందరు పెండ్లియగుటకు పిల్లయింటివారికే డాసానువారులై యుందురు. అప్పులు తమపిల్లవానికి చేసికొనినతర్వాత పిల్లయింటివారి సొత్తు మరియుమాటలు మొదలిడుదురు. మాకు వరదక్షిణ పూర్తిగా ముట్టలేదు. వస్త్రకము హెచ్చు మర్యాదలు మాకిల్లువారు లేవుయ్యాలేదు. మాకు పెండ్లిలో మర్యాదలు జరుపలేదు. ఇట్టి తుచ్ఛప్రచారముల పిల్లను గర్భాదానము గావించుటలేదని ముక్కుకరించుకొని తమ యింటను వానిని తమయింటనే నిర్బంధించుచుందురు. పిల్లయింటివారు దీనులై వారిచరణముల కొంపకూలి తమయందు అమ్మాయినిను సర్వము మొండుసందేహము యీవలేరు. వారు ను ముక్కుమొర్రలేని మర్యాద పిల్లవితము చెడిపోవును. పిల్లవాడికొరకు వివాహముకూడ చేసికొనవచ్చును. అట్లో కన్యకకు వారిలోతే వివాహము చేసిన సర్వకారువారు ఫ్యాక్టరీలో నిరీక్షించి చంపుదురు. ఒకవేళ కన్యక యింటిలో పంతానవంతమైన వరుని కంటికి యోగ్య కనుడు కలదేపరిని చేరకుదేరగా తెచ్చియిచ్చు కన్యకొమాణికి ప్రకటింపవలదా? అట్టి యర్పకుని గతియేమి? నిరసించిన భర్తయొక్క అసులు కొకయం తమవరు హక్కుదారుని గాజేసిన నికమందు పదునిపత్యమువారు ముక్కుదక్కము వహించుట మానుకొందురని గట్టిగా బల్లగుద్ది చెప్పగలను.

ఇట్టి సవాలులు వందలకొలది సనాతనులను సంస్కారులను నడుకగోరు చున్నాను.

ఇక మన హైదరాబాదువిషయము చెప్పవలెనా? ఇది యావద్భారత సనాతనులకు కేంద్రస్థానమైన కమపటి వర్గమై రెండింటి యాలరారకుండునా? ఏలన బ్రిటిషిండియా రాంపీండ్ల క్రిందట గావింపబడిన వితంతూద్వాహ శాసనమును విచ్చట ను గావించుడీయని అఖిల కొట్టుకొనినను మనశాసనపథ కుంభకర్ణనిద్ర నటించుచున్నది.

శ్రీ రాజా ఇనుగంటి పాండురంగారావు బహద్దరువారి

[illegible] మహోత్సవ సమయమున సమర్పించిన

నవరత్నములు

ఆశీర్వాదము

1 శా. శ్రీమత్కొల్లాపురంపు రాజ్యరమవాసిన్ మీరు పాలింపుచున్

శ్రీమంతంబగు కీర్తికిన్ నెలవునై చెల్వొందు రత్నాంబకున్

క్షేమంకార్యుడు ముద్దుబాలుడగుచున్ జెల్వొందు దౌహిత్రునిన్

రాముం జెప్పెదు పాండురంగ నృపునిన్ గాపాడు వాణీప్రియుల్.

2. సీ. ఏతండు హర్షించి గారాబమున దరిజేర్చి బిడ్డలకు దేశికుని జేసి

ఏదొర మన్నించి మోదమ్ముతో బల్కి విద్యాభిమానంబు వెలయజేసి

ఏదాత నిరతంబు సెనలేనిదయజూపి వాంఛితార్థంబులు బడయజేసి

ఏరాజ చంద్రుండు నేవుమీఱ నొసంగి వేయార్లు నన్నొక పెద్దజేసి

గీ. నట్టి వేంకట లక్ష్మరాయ నృపమణికి నీవు దౌహిత్రుడవై టాపె వెంపెసగునట్లు

పాండురంగేశ్వరస్వామి పరమకృపను, నట్టి నుగుణ సంపత్తి నీకబ్బుగాక.

3. మ. ఇనగంట్యన్వయ వార్ధిచంద్రుడ వనగా నేపారు కృష్ణుండు నీ

తనికిన్ దండ్రి సరస్వతీసతియె మోదంబిచ్చు శ్రీమాత యీ

తని సామర్థ్యము జెప్ప నేటికనుచున్ ధాత్రీశచూడామణుల్

చనవొప్పన్ నుతియింత్రుగాత నిను నాచంద్రార్క తారంబుగన్.

4. చ అతులిత భాగ్యసంపదల నందుచు నిత్యము నిత్యశోభన

స్థితి దనరారుచుండి గణుతింపగలేని పరోపకార మూ

ర్జితముగ జేసి కీర్తిగొను సిద్ధచరిత్ర సరస్వతీ సతీ

సుతునకు బాండురంగ నృపసోమునకున్ గలుగున్ జిరాయువుల్

5 శా. తల్లిం దండ్రియు నీ వినోదముల కత్యంతమ్ము హర్షించి, తా

ముల్లంబందున బొంగ నవ్వయమున నత్యుత్సాహముం జెంద సం

పల్లీలావిభవంబు లందుకొనుచున్ వర్ధిల్లు భాగ్యమ్ము నీ

కెల్లప్పుడ్ లభియించుగాత, కవులెంతేనిన్ బ్రశంసింపగన్.

6. సీ. చిగురుటాకులడాలు నగజాలు నీ కేలుదోయి సత్కృతులెన్ని సేయవలెనొ

కల్కివల్కుల చిల్కనల్పించు నీపల్కు సద్ధర్మముల నెన్ని చాటవలెనొ

కువలయంబులనీటు కొనగొట్ట మీఱు నీ కనులెందరిని కృపగాంచవలెనొ

చంద్రికాదీప్తితో సరివచ్చు నీయశ మెంతగా దిక్కుల కెక్కవలెనొ

గీ. కుల పవిత్రుండవైన నీవలన నింక, వంశ మింకెంత విఖ్యాతి బడయవలెనొ

గణన సేయగ నరవరా నె కవులకైన, వాంఛితార్థ ప్రదా పాండురంగ.

7 శా. నీ చాతుర్యము నీ కళాప్రతిభయున్ నీ శీలసంపత్తి నీ

వాచావైభవమున్ బ్రశాంతగుణమున్ బ్రజ్ఞావిశేషంబులున్

నీ చిత్రంబులు సత్కవీశ్వరులు వర్ణింపంగ నౌగాక, నీ

వాచంద్రార్కము వృద్ధిజెందు మిలలో నానంద సంపత్తిచేన్

8. ఉ. శ్రీయును వాణియున్ గలసి చెన్నలరారెడు రీతి నిచ్చలున్

బాయక పాండురంగ నృపవర్యుని పట్టున నాట్యమాడుచున్

జేయని కీర్తిసంపదలు జేకుర [illegible] ధాత్రిలో

శ్రేయము లిచ్చి కాపుత పరిస్ఫుటభంగి మహోదయమ్మునన్.

9. సీ. బాలేందు మకుటుండు లాలించి నీమీద చల్లని కృప పెంచుగాక

భారతీ రమణుండౌ పరమేష్ఠి కరుణించి యొప్పుగాదీర్ఘాయు నొసగుగాక

శ్రీరమేశుండు సత్యనారాయణుం, నీకు సిరులెల్లనిచ్చి రక్షించుగాక

లోకబాంధవుడౌ ప్రభాకరుం డారోగ్య సంపద లెప్పుడొసంగుగాక

గీ శ్రీ సరస్వతీ కరుణచే జెల్వుమీఱి, విద్యలకు నిదానంబుగ వెలయు కడప

ధరణిలోపల సాటియెవ్వరును లేరు, లేర నడుకీర్తి నీకు జేకూరుగాక.

(బహుమానము)

శా. మీరా పేరుగల ముద్దుటుంగరము జేర్మిన్ జూపి నాకిచ్చి న

న్నారక్షిగుఋ భక్తి భావమున నెంతేనిన్ బ్రశంసించుటల్

నా పుణ్యంబున గల్గెనంచు సరసా వారిదార్థి వోలోకింతున్

మీ పేరెన్నటికైన గాని మఱువన్ లేనమ్మ రత్నాంబరో!

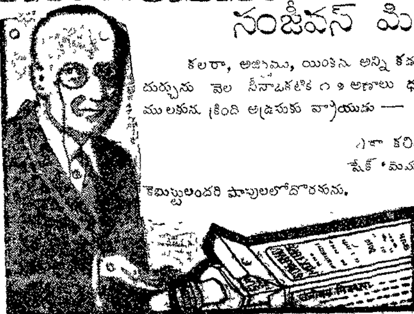
ఇట్లు బుధజన విధేయుడు

కొల్లాపురం 25 10-33

కవిజనారాధ్య రామసుబ్బారాయుడు

[illegible]

REG. No. N. 45 Reg. No. M. 218

STAMP

Printed and published by G. Ramakrishna Reddy at the Golkonda Power Press, Hyderabad Editor K. Balakrishna Reddy.